

Yazı-Yorum

Kültür Sanat Ve Edebiyat Dergisi

46. Sayı

İÇİNDEKİLER

Öykü & Anlatı

Emine Sever
Veee Perde

Özlem Kevser
Ayrı Evler

İnan Palancı
Kalbi Dışarıda

Röportaj

Müge Koçak
Şengül Can
Haydar Ergülen

Dosya Konusu

Gönül Malat
Tomris Uyar'ın Edebi Kişiliği

Selva Ezgi Yüce
Hazin Öykülerin Umutlu Kalem;

Tomris Uyar

Umut Kaygısız
Öyküde Metodun Önemi:
Tomris Uyar

Film İnceleme

Handan Kılıç
Misafir

Şiir

Şahin Yaylak
Yakın

Ahmet Ayberk Aykul
Sonraki Saatler

Buse Çiğil
Çağın Yitik Sevdası

Murat Keklik

Kraliçe'nin Altı Şiiri

Deneme

Ayhan Ün
Karanlık Ruh

Nuray Narbay
Ya Peki Savaşta Sanat

YAZARLAR

Yazarlar

İlknur Demir
Zeynep Eşin
Gönül Malat
Handan Kılıç
Selma Sayar
Selva Ezgi Yücel
Ayhan Ün
Aslı Esmâ Karaca
Nuray Narbay
Umut Kaygısız

Genel Yayın Yönetmeni

Zeynep Eşin

Yayın Kurulu

İlknur Demir
Figen Şahin

Editör

İlknur Demir

Çizer

Şaranur Yaşar

!!

Kadın olmak bir yazarın işini güçleştiriyor ya da kolaylaştırıyorsa o yazar, yazar değildir, kadındır. !!

Tomris Uyar (15 Mart 1941 - 4 Temmuz 2003) öykü yazarı ve çevirmen. Robert Koleji'nde eğitim gören, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ne bağlı Gazetecilik Enstitüsü'nü bitiren Türk Edebiyatı'nın nitelikli ve önemli öykü yazarlarından birisi olan Tomris Uyar, edebiyatla yakından ilgilenmiş bir ailede edebiyatla iç içe büyür. Uyar, ilk çevirilerini yapmaya ortaokul ikinci sınıfta başlar. Bu dönemde babasının Tüberküloz hastalığı geçirmesi (babasının kızına bulaşmasından korktuğu için uzak durması diyelim) ilişkilerinde kopukluk yaşanmasına neden olur. Tomris Uyar, lisede kurgu eğitimi de aldığı için mezuniyetinden sonra tiyatroyla ilgilenir. Reşat Nuri Güntekin, yazarın hayran olduğu ilk kalemlerdendir. Henüz koleje başlamadan klasiklerin çoğunu okuduğunu ve onu güncel edebiyatla tanıştıran ilk öğretmenin Vildan Acuner olduğunu söyler.

1962 yılında kolonyalizme karşı duran, barış elçisi gibi dünyayı dolaşan Nobel Edebiyat Ödüllü R. Tagore'nin, "Şeker Bebek" adlı masalını çevirir. Bu çeviri tamamıyla Tagore'nin savaş karşıtı olması ve bu durumun edebiyatına yansması nedeniyle seçilmiştir. Tagore'nin şiirlerindeki (özellikle Hayata Dair şiiri) insana dair anlatımları, "Yaptığı işi çok ciddiye alan insanlar için üzülürüm.

Bir şeyi ciddi yapan bir insanın bir de kişisel bir ağırlık taşıması gerekmez,” diyen ve ne kadar çok acı çekerse çeksin, dik duruşu, vakur tavrından ödün vermeyen Tomris Uyar’ın yaşama ait düşünceleriyle özdeşleşmektedir. Tomris Uyar, Ülkü Tamer ile evlendikten sonra, Tamer’in de ısrarıyla çeviri yapmaya epeyce yoğunlaşır. Çevirileri Varlık ve Yeni Dergi’de yayımlanmaya başlar. Bu dergiler için çeviriler hazırlar. Tomris Uyar, Eylül adındaki kızının ölümünden sonra büyük bir acıyla eve kapanır. Ardından Ülkü Tamer’le olan evliliği de sona erer.

Uyar, 1965 yılında Pulitzer ödüllü yazar John Hersey’in “Hiroşima” adlı romanını Türkçeye çevirir. İkinci paylaşım savaşının bitmesinden hemen sonra 1946 yılında yayımlanan kitap, Hiroşima’ya yapılan atom bombası saldırısının ardından yaşam savaşı veren altı kişinin başından geçenleri konu almaktadır. Bu bağlamda Tomris Uyar yine bir savaş karşıtı, barış yanlısı yazarın kitabını çevirmiştir.

Birinci paylaşım savaşında (1916) şarapnel parçası ile kafatasından ağır yaralanan, hastanede tedavi sürecinde yakalandığı İspanyol gribi nedeniyle vefat eden G. Apollinaire’in, “Bir Aşk Kırgınının Şarkısı” şiirini Cemal Süreya ile birlikte çevirir. Şiirin adına bakarak sevdalı bir şiir olduğunu sanmayınız. Şiir tüm dünyaca bilinen ve şiirlere, filmlere konu olan Dreyfus Olayını anlatır. Tomris Uyar çevirilerinde; haksızlıklar, insanın içini acıtan ve insanlığından utandıran olayları içeren edebi metinler, özellikle araştırılıp seçilerek yer bulmuştur.

Antoine de Saint-Exupéry’nin, bir çocuğun gözünden büyüklerin dünyasını anlattığı ve yetişkin yaşam biçimlerinin eleştirisini yaptığı, hepimizin bildiği “Küçük Prenses” adlı kitabını yine Cemal Süreya ile birlikte çevirirler. Çevirmek için seçmiş olduğu kitaplar edebiyat alanında hem yenilikler içeren hem de felsefik-sosyolojik tabanda üretilmiş metinlerdir. Aslolan; Tomris Uyar’ın bu yolda bir davası vardır.

Yine savaşa ve faşizme karşı duran Nobel Edebiyat Ödüllü Pablo Neruda'nın Yağmurdaki Atlı, Unutmak Yok, Ercilla, Yalnız Adam şiirlerini çevirir. Özellikle "Unutmak Yok" şiirinde ki çevirisi olağanüstüdür. Bakınız; "Öyle çok ki ölümler/ve öyle çok ki al güneşle yarılmış hendekler/ve öyle çok ki gemilere vuran miğferler/ve öyle çok ki öpüşlerle kilitli eller/ve öyle çok ki unutmak istediklerim."

Kendisini tanımlarken bizzat yazar-çevirmen ifadesini kullanan Uyar, çeviri yapmaya Türkçedeki yetkinliğini geliştirmek, anadilinin sınırlarını keşfedebilmek, dolayısıyla da Türkçenin olanaklarını zorlayarak kendince bir edebiyat dili kuran iyi bir yazar olabilmek amacıyla başladığını pek çok kez dile getirmiştir. Uyar için çeviri, geçici bir ilgi alanı değil, hayatı boyunca eserler üretmeyi sürdürdüğü, yazarlığıyla koşut ilerleyen bir diğer meslek olmuştur.

1966 yılında Cemal Süreya ve Ülkü Tamer'le birlikte Papirüs dergisini çıkarmaya başlarlar. Daha sonra Papirüs dergisinin basıldığı yayınevinde çıkan bir yangından dolayı Tomris Uyar'ın, "Suya Yazılı" öykü dosyası sanki adındaki ironiyi gerçekleştirircesine yangında yok olur. Bu dosyadan sadece "Kristin" adlı öyküsü 1965 yılında Türk Dili Dergisinin Mart sayısında yayımlandığı için kurtarılabilmiştir. Tomris Uyar, 1968 yılında, Benjamin Button'ın Tuhaf Hikayesi, Muhteşem Gatsby gibi kitaplarından tanıdığımız öykü yazarı F. Scott Fitzgerald'dan, daha sonra "Caz Çağı Öyküleri" ne dâhil olacak "1 Mayıs" adlı kitabını çevirir. Bu kitap, savaş sonrası New York sokaklarının anlatıldığı savaş karşıtı ve sınıf bilincinin sembolü olan emekçi bayramını konu eder.

Yaklaşık bir yıl sonra da Edgar Allan Poe'nun kriptografik (şifre çözümlü), ödüllü, polisiye öyküsü Altın Böcek'i çevirir. Öykülerinden önce İngilizce çevirileriyle tanınan Tomris Uyar'ın, Virginia Woolf'tan yaptığı çeviriler ise muazzamdır. Virginia Woolf'un eserlerini Türkçe'ye en iyi uyarlayan sanatçı olarak bilinir. Tomris Uyar, yazar kimliğinde önemli etkisi olan Woolf'u çevirmeyi çok sevdiğini sık sık belirtmiştir. Çünkü, Woolf sayesinde dilini durulaştırdığını ve Türkçesini sadeleştirdiğini (billurlaştırdığını) düşündüğünü sözlerine ekler. V. Woolf'un, Perde Arkası, Mrs. Dalloway ve diğer kitaplarının çevirilerini yapan Uyar, özellikle Mrs. Dalloway romanının etkisiyle (esiniyle) metinler üretmiştir.

Yazarlık serüveni ise öykü üzerinedir. Tomris Uyar'ın, yayımlanma sırasıyla öykü kitapları şöyle listelenebilir. Yazarın ilk öykü kitabı, 1971 yılında yayımlanan İpek ve Bakır'dır. Bunu 1973 yılında Ödeşmeler ve 1975 tarihli Dizboyu Papatyalar adlı öykü dosyaları izler. 1979 yılında yayımlanan Yürekta Bukağı, Sait Faik Hikâye Armağanı'na layık görülür. 1981 yılında Yaz Düşleri Düş Kışları, 1983 tarihli Gece Gezen Kızlar ile yazmaya devam eder. 1985 yılında Rus Ruleti/Dön Geri Bak adıyla iki kitabı bir arada basılır. 1986 tarihli Yaza Yolculuk ile ikinci kez Sait Faik Hikâye Armağanı'na layık görülür. 1990 yılındaki Sekizinci Günah'ı, iki yıl sonra da Otuzların Kadını takip eder. Aramızdaki Şey 1998 yılında, son öykü kitabı Güzel Yazı Defteri ise 2002 yılında yayımlanır. İpek ve Bakır'da sıradan insanların gündelik hayatından sahneler sunan öyküler yer alır. Yine de seçilen karakterler, bir yanlarıyla yalnız kalmışlardır; ama bir şekilde çemberin dışındadırlar. Ödeşmeler'de yine hayatın dışında kalmış kişilerin, kendileriyle ya da çevreleriyle giriştikleri ödeşmeler öykülere konu edilir.

1970'lerin ortalarına gelindiğinde yalın, ama şiirsel dili kimi zaman hüznü, kimi zaman alaylı gözlemlerinin ışığı altında, sıradan insanların gündelik hikâyeleri üzerine kurulu Tomris Uyar öykücülüğü, Dizboyu Papatyalar ile artık ufkunu genişletir. Yürekte Bukağı'da yazarın, yeni anlatım olanaklarını araştırdığı, yeni yazım teknikleri kullanmayı amaçladığı ama temelde toplumsal baskının gölgesinde geçen yaşamlara yönelttiği bakışlarıyla kendini belli eden öyküleri yer alır. Yaz Düşleri Düş Kışları, biraz da "Borges ve Yazmak Üzerine" adlı kitabın çevirisini yapmasının ardından (etkisiyle) düşlerin peşine düşmüş bir Tomris Uyar'ı karşımıza çıkarır. Bu bağlamda dili ahenkli kullanmayı amaçlayan sözcük oyunlarına yol alan bir metin vardır kitapta. Düşlerin egemenliğinde; sıkışmış insanların, kendilerini ve çevrelerini anlamlandırma çabaları öykülere konu edilir. Tomris Uyar, Gece Gezen Kızlar öykü kitabı ile o güne kadar şiirsel izlenimciliği, toplumsal olaylara olan duyarlılığı ve bunu metnine yansıtmadaki yalınlığı, artık çağdaş masallara, metinler arası ilişkilere, soyutlamalara, çok katmanlı metinlere yönelir. 1987 Sait Faik Armağanı'nı alan Yaza Yolculuk'taki bütün öyküler, toplumsal çalkantıları, bir hikâyenin verebileceği ölçülerle verirler; altını kalın kalın çizmeden, bağırmadan, abartmadan, insanlarla, insanların özlemleriyle, yalnızlıklarıyla, acılarıyla, umutlarıyla, umutsuzluklarıyla, soyut kavramlarla değil. Tomris Uyar, soyutlamaları yüzünden belki bazı çevrelerce pek anlaşılamayan Sekizinci Günah'ta, (ki olağanüstü bir kitap adı kanımca) herkesi, ama belki de daha çok kadınları ezen gündelik hayatın görünümünü, fantezi ve belirsizlik kanallarından geçirterek bu türden modern bir hoşnutsuzluğu dile getirmek ister. Otuzların Kadını, geçmişle şimdiyi, yaşanmışla yaşanıyor olanı karşı karşıya getiren çok katmanlı bir metindir ve kurgu olanaklarını araştıran bir yazarın gelebileceği doruklardan birini göstermesi açısından önemlidir. Aramızdaki Şey'in, dikkati çeken özelliği deneyselciği değil; kendini yinelemekten kaçınmasıdır. Tomris Uyar, bir söyleşide en beğendiği ve severek okuduğu yazarları, "Halit Ziya, Reşat Nuri, Sabahattin Ali, Sait Faik, Nezihe Meriç, Onat Kutlar, Vüs'at Bener... Yabancıları da sayarsak çok uzun liste olacak. Çehov ile Mansfield'i unutmamak gerek ama" diyerek belirtir. Ardından devam eder; "Öykü idmanı için Çehov'u okuyorum hala, yazma keyfini kazanmak için Truman Capote'yi, KatherineMansfield'i," der. Her zaman öyküyü, romana göre daha yeni, deneysel ve gelişmeye açık bulan Tomris Uyar'ın, öykülerinde şiirsel bir dil vardır. Şiirsel bir dille şiir dilinin farklı olduğunu belirterek; "Yalnızca roman değil, şiir de bana uygun değil" diyerek sınırlarını da kendisi çizer.

Tomris Uyar, 1975 yılında günlük yazmaya başlar. O zamana kadar yaşadıklarını anlatan Gündökümü, 1975 ile 1979'a kadar geçen senelerinin tamamını anlatan Sesler, Yüzler ve Sokaklar adlı günlükleri Gündökümü'nün ardından yayımlanır. Daha sonra aynı yılları kapsayan ve anılarının toplandığı kitap, Gündökümü adı altında toplanıp çıkartılır. 1980 ile 1984 yılları arasını kapsayan dönemi anlatan Günlerin Tortusu yayımlanır. Ardından 1985 - 1989 yılları arasındaki dönemi Yazılı Günler adı altında yayımlanır. 1990 - 1994 yıllarını anlatan Tanışma Günleri/Anıları ve 1995 - 1999 yıllarını anlatan Yüzleşmeler adlı günlükler takip eder.

Kadın olmanın ve kadının toplumsal rolünün hassasiyetiyle yazdığı öykülerinde boşanma, evlilik, toplumsal tabular üzerine kafa yormuştur.

Gündökümü üstbaşlığında tüm günlüklerini birleştirip kitabına alt başlık olarak Bir Uyumsuzun Notları adını vererek bir kez daha yayımlar. Sözcüklerle oynamayı seven Uyar'ın, "Uyumsuz" ifadesini seçmesi soyadının tersine, ironi yaratan bir sözcük olmasından dolayıdır. Tomris Uyar, sanat hayatı boyunca yaptığı çevirilerden ve yazdığı öykülerden dolayı birçok ödül almıştır. 1975 yılında Turgut Uyar'la birlikte Lucretus'tan çevirdiği "Evrenin Yapısı" adlı şiirle Türk Dil Kurumu Çeviri Ödülü'nü alır. 1986 - 1987 yılında çevirdiği "Hiawatha" ile Avni Dilligil Tiyatro Ödülü'nü, 1999 yılında Tennessee Williams'ın "Yağmur Gibi Söyle Bana" oyunu ile Yılın Çeviri Kitabı Ödülü'nü, 2002 yılında yayımlanan son öykü kitabı Güzel Yazı Defteri ile de Yılın Telif Kitabı Ödülü'nü almaya hak kazanır.

Tomris Uyar, 4 Temmuz 2003'te yemek borusu kanseri nedeniyle hayata veda eder. Ölümünün ardından seçme öykülerinin yer aldığı "Metal Yorgunluğu" adlı öykü kitabı yayımlanır. Yine savaş karşıtı bir öyküdür aslında Metal Yorgunluğu da. Silah dökümünde çalışan karakterin kendisiyle yüzleşmesi vardır satırlarda. Günah çıkarması demek belki daha doğru olur çünkü karakter yaptığı işle (silah dökümü) "günah işlediğini" sonradan anlar ama bunu gençlerin özgürlüğü için yaptığını (sandığını) belirtir acılar içinde.

Aramızdaki Şey'den; Sevilmemeyi rahatça kaldırabiliyorsun da sevilme zor geliyor sana, sen de bunu anlamıyorsun. Sevgi dolu anılar, gönül kapılarında hazır durabiliyor hâlâ. Ölümün silgisi, yazıları çok daha güç siliyor.

Yaz Düşleri Düş Kışları'ndan; Birşeylerin bir daha geri gelmemecesine kayıp gittiğini düşündü: adları olmayan yılların, günlerin, birtakım tekdüze mevsimlerin, kışların...

Diz Boyu Papatyalar'dan; İnsan hangi yaşında severse sevsin liseli oluveriyor. Kim kimin derinliğini görebilir, hem hangi gözle?

Kaynaklar

1. Tomris Uyar'ın Hayatı ve Eserleri, leblebitozu.com
2. Wikipedia

Konuk Masası

Mum ışığında yazmaya çalışıyorum.

Ne mi? Neyi mi? Bir şey, herhangi bir şey.

Yazarak ısınmak, yazarak direnmek olsun da.

Tomris Uyar

Umut Kaygısız
Öyküde Metodun Önemi:
Tomris Uyar

Öykü yazarlarının veya bu yola baş koymuş yazar adaylarının hepsi bir şekilde okumuştur Tomris Uyar'ı. Şayet "Ben hiç okumadım" diyorlarsa da, Tomris Uyar'a öykünen ve onun külliyatını ezberlemiş yazarları muhakkak okumuşlardır. Zira yolu ve sevdası edebiyattan geçen herkesin soluklanacağı bir duraktır o. Durakta beklenir, sabırsızlanılır, o günün ilerleyen saatlerine dair hayaller kurulur ve sık sık zaman sorgulanır. Hep geç kalmıştır o otobüs, bir türlü gelmek bilmez. Yerinde duramaz yolcu. Duraklar o yüzden çok önemlidir. Doğru yerde olduğumuzun altını çizer ve bizi düşüncelerimizle baş başa bırakır. Beş dakika bile çok uzundur o durakta. Beş dakika. Yüzlerce şey düşünür, duygudan duyguya geçiş yaparız. Sonra otobüs gelir, durak bizden sonrakileri beklemeye başlar. İşte Tomris Uyar kimdir diye sorarsanız; cevabı burada gizlidir: Bütün şehirlerde, semtlerde ve hatta köylerde varlığını öykülerine mühürlemiş, zamanı bizim için uzun kılan, eşsiz bir kalemdir, "Bir sonraki otobüse binsem de olur, biraz daha bekleyeyim" diyeceğimiz bir edebi duraktır.

Bilinen yedi günahın izinden giderek sekizinci günahın tasvirini yapmıştır öyküleriyle. Yedi notadan sonra sekizinci notayı keşfetmek gibidir gayreti. Sekiz öykünün her biri farklı tını bırakır kulaklarınızda. Pek çok öykü yazma tekniklerinin toplamını sunarak kılavuzluk eder bizlere. Bir öyküde uyguladığı metodu diğer öyküde uygulamaz, şaşırtır. Sonra o diğer öykü, bambaşka bir pencere açar zihninizde, oksijen çarpar yüzünüze.

Bu şekilde sestem sese doğru uzayıp giden yolculuğumuz, sonunda bir şarkı olup çıkar. Sözleri günahların içinde gömülüken, notaları ise gözlerinizden kulağınıza tırmanır yavaşça. Öğreticidir her öyküsü, estetik ve duygusal olduğu kadar.

Öyküde konudan daha fazla önem verdiği şeyin metot olması onu farklı kılar. Herhangi bir şeyi umulmadık biçimde sunabileceği için, yazdığı her öykü bizlerde okuma heyecanı bırakmıştır. Öykü biter ama o heyecan baki kalır. Çünkü biçim, öykünün giydiği kıyafettir ve insan zihninde en kalıcı yeri görsellik kaplar. Yaratıcılık ve özgünlük denilince aklınıza Tomris Uyar'ın gelmesi için, onun kaleme aldığı tek bir öyküyü okumanız bile yeterlidir.

Ayrıca edebiyatımıza, öyküleri kadar değerli denemeler ve unutulmazlar arasına girmiş kitapların çevirilerini kazandırmıştır. Hepimizin hayranı olduğu "Küçük Prens" onun katkılarıyla bizlere ulaşmıştır mesela. John Steinbeck'in "İnci" ve John Dos Passos'un "Doğu Ekspresi" adlı kitaplarını da bilmeyeniniz yoktur. Virginia Woolf'un "Mrs. Dalloway" ve "Perde Arkası" eserlerinin çevirileri de Tomris Uyar imzası taşır. Yani yazarken de, okuduklarını bizlere aktarırken de sayfalara sığmamış, yüreklerimizi ele geçiren masmavi bir deniz olmuştur. Onun için hep saygı duyulası ve ölümsüz bir edebi duraktır o.

"Yazarlar Tomris Uyar'ı Anlatıyor..."

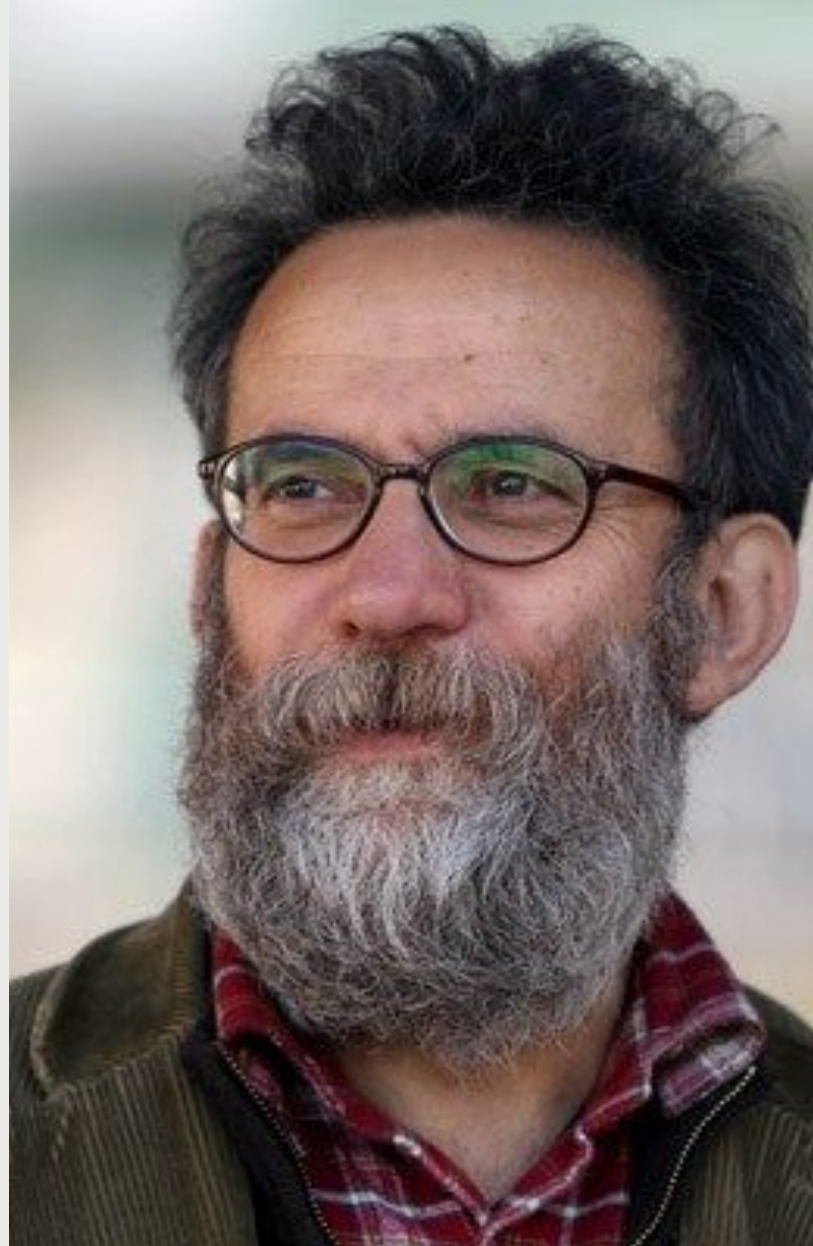
“

Müge
Koçak

“

Şengül
Can

“

Haydar
Ergülen

Müge Koçak

İnsanın en rahat hissettiği mekân eviyse şayet, öykücünün de en özgür hareket alanı, belli temalar etrafında şekillenen öykü evrenidir kuşkusuz. Evin odalarına sinen, o evde olduğunuzu hatırlatan bir koku gibi tıpkı, temanın da öykü evrenine ruhunu veren bir özellik olduğu söylenebilir. Kurgunun hududu ya da dilin sınırı ne denli zorlanırsa zorlansın, günün sonunda her öykücü kendi tema'sına, yani "evine" döner. Peki, sizce Tomris Uyar'ın döne dolaşa vardığı temalar hangileridir?

Tomris Uyar için bir kurgu sihirbazı diyebilirim. Sanki öykünün diğer öğeleri - karakterler, mekânlar, zaman bir olup kurgularını ön plana çıkartıyor. İnsanları çok iyi analiz edebildiğini düşünüyorum. Bireylerin iç konuşmalarının, yalnızlıklarının, çaresizliklerinin ardına toplumsal sorunları fon yapıyor ve karakterleri aynı bir tiyatro sahnesindeymiş gibi önümüze sunuyor. Emekli Albay Halit Akçam'ın İki Günü öyküsünde örneğin, sıradan bir emekli albayın sıkışmışlığından, toplumun ona dayattığı rolden kurtulmak adına yaşadığı trajediyi öyle sahnelerle getiriyor ki gözümüze, biz de Halit Akçam'la o meyhaneye gidiyor, o mezeleri söylüyor, yaşantısına yakından tanıklık ediyoruz. Öykülerin içerisindeki bir diğer unsur bana kalırsa çok yerinde ve dozunda kullandığı ironi. Biraz bununla ilgili okurken, Tomris Uyar'ın ironisi hakkında en güzel sözü Doğan Hızlan söylemiş galiba "Gülümsemeye ramak kala trajediye dönüşen bir ironi."

Öykülerinde vurguladığı temalar genel olarak kadının toplumdaki yeri, cinselliği, toplumsal baskı, hayat kadınları, bireyin yalnızlığı, iletişimsizlik, kaçış, göç, ölme isteği, intihar desem de bunlarla sınırlanabilir mi bilmiyorum.

Öykülerinde şiir saklıdır Tomris Uyar'ın. Dizelere, kafiyelere, ölçülere hacet duymadan bambaşka bir formda uyanır dizeleri. Hayata gözlerini açar ve okurlarıyla göz teması kurar. İşte o bakışma anı, "hem yazar hem de Tomris Uyar okuyucusu" olan birisi için nasıl tarif edilebilir?

Buna Gündökümü'nden bir alıntıyla cevap vermeye çalışayım. Diyor ki, "Şairanelikten söz etmek gerektiğinde başım hiç sıkışmıyor...Ama şiirsellik dendiğinde, dönüp dolaşıp, Tennessee Williams'ın tosladığı deneyime sarılıyorum. Yazar, kendisine "oyunlarınızda çok şiirsel bir tad var," diye övgüler yağdıran hayranlarından yüreklenip bir ara şiir yazmaya girişmiş. Dediğine göre, bir bakmış ki, oyunlarındaki şiirsel havayı şiire aktardığında ortaya basmakalıp manzumeler çıkıyor; hemen vazgeçmiş. Bu deneyimi göz önünde tutunca, "belki de," diyorum kendi kendime, "her sanatın kendine özgü bir şiirselliği, her sanatçının bu şiirselliği kalkındırmada kendine özgü bir ses olduğuna, ortaya çıkan özgün deyişin bu iki ögenin kaynaşmasından doğduğuna inanabiliriz." Anladığım kadarıyla 1980 yılından sonraya denk gelen öykülerinde bu şiirsel dilden çok, şiiri yama olarak kurgularına eklemeye başlamış. Biçimselliği daha ön plana çıkartmış. Tabii bu biçimselliği beğenmeyenler de olmuş. (Aziz Nesin'in Sekizinci Günah kitabıyla ilgili çok ağır bir eleştirisi var mesela.) Şiirsel kurguya yer verdiği öykülerden biri olan "Zula" ve diğeri "Manastırlı Hilmi Bey'e Beşinci Mektup" Edip Cansever'e ithaf edilmiş.

Bakışma anında gördüğüm çerçeveyi Tomris Uyar'ın kendi dizeleriyle aktarayım:

"son anda haykırmak geliyor içimden:

siz midyenin kendi baharını bilir misiniz?

deniz lodosundan, deniz yeşilinden arınmış ekşi baharını?

yosundan, etten damıtılmış midyenin

doyumsuz, sidikli baharını

o bekletilmiş, pörsümeyen, şaşırtıcı

yumurta diriliğini

gülebilirsiniz bir emekli Üsküdar delikanlısına

ama siz bu anlatılmaz şehveti yitirmeyi hamfendiler

bilir misiniz?

bunlar resme girmiyor!"

Kısa bir betimleme yapmanızı istersek, Tomris Uyar'ın kalemi bir şehir, coğrafi bölge veya iklim olarak neyi çağrıştırır size?

Güneşli bir gün belki bir Temmuz öğleden sonrasını, İmroz'u, Çiçek Pasajı'nı ya da Rumelihisarı'nı, kedileri, bir double rakıyı, dostlarını, başkaldırıcıyı.

Bir öyküsü var. “Yapayalnız bir gök” adında. Çapraz kurgunun en güzel örneklerinden. Zamana üç farklı isim verdikten sonra her birinin penceresinden farklı gözlerle aynı noktaya bakmak, okuyucusuna bulmaca çözdürmek midir sizce? Yoksa zamanın elinde tuttuğu o sınırsız kudreti, bizlerin ona teslim ettiğini doğrulamak mıdır gayesi?

“Yapayalnız Bir Gök” Tomris Uyar'ın, 1990 yılında yayımlanan Sekizinci Günah kitabından, sekiz öyküden dördüncüsü, ölümcül günahlardan eşleştiği “kıskançlık.” Kitaptaki öykülerde, Tomris Uyar'ın ilk dönem öykülerine göre bir yenileme arayışı içine girdiği ve biçimsel denemelere ağırlık verdiği söyleniyor. Bahsettiğiniz öyküdeki zaman kırılımı, hikâyenin okura ortasından başlayarak verilmesi, klasik anlatının bozulması bu söyleneni onaylar nitelikte. Aynı günün üç farklı zamanında ilerleyen öyküde Füsün'un büyük yalnızlığını sahne sahne veriyor bize Tomris Uyar. Okur, yazarın kamera gibi kullandığı kalemini takip ederek, Doğan'ın umursamazlığına, görgüsüzlüğüne, Füsün'un bilerek seçtiği ölümü bekleyişine ve Nedim'in onu kurtarmak için bulduğu safça çözüme tanıklık ediyor. Parçaları birleştirdiğimizde gördüğümüz tablo, Tomris Uyar'ın okuru yöneltmek istediği bütünlüğe erişiyor; yozlaşmış bir toplumda yalnızlaşan kadının çaresizliği.

Öykünün adandığı Chris De Burgh'ün aynı adlı bir şarkısı var. “Lonely Sky.” O şarkıdan bir alıntıyla bitirmek istedim sorunuzu:

“Kendine iyi bak, yapayalnız bir gökyüzü bu,

Kanatlarına tuzak kuracaklar aşkım ve uçuşuna engel,

Sahip olduğun tek gökyüzünü çalacaklar bir kafes kurup,

Uç bana doğru uç, rüzgâr estiğinde uç

Yanımdayım yelken açmış, senin yapayalnız gökyüzünde”

Şengül Can

İyi bir okurun yolu mutlaka Tomris Uyar'ın metinleriyle kesişmiştir. Siz okuma yolculuğunuzun hangi dönemecinde Tomris Uyar'ın metinleriyle karşılaştınız?

Tomris Uyar'ın öyküleriyle yolum ilk gençlik dönemlerim ve 20'li yaşlarımın başında kesişti. O dönemki okumalarımın çok sezgisel olduğunu düşünüyorum. Çünkü dünyayı anlamlandırmaya çalıştığım ama birçok duyguma, düşünceme de isim veremediğim bundan dolayı çok da acı çektiğim bir dönemdi. Bazı yazarları bu dönemde kendime yakın bulup okumuş olabilirim. Belki bir kadın olarak bu coğrafyada yaşadığımız sorunlar benzerdi, dünya da belki. Bu nedenle onun yazını, iç dünyası bana çok tanıdık ve yakın geldi. Hayatımdan bir şeyler bulduğum satırlar süzüldü öykülerden. Yine o dönemlerde keşfettiğim bir başka kadın yazarın da Duygu Asena olması tesadüf değildir.

İnsanın en rahat hissettiği mekân eviyse şayet, öykücünün de en özgür hareket alanı, belli temalar etrafında şekillenen öykü evrenidir kuşkusuz. Evin odalarına sinen, o evde olduğunuzu hatırlatan bir koku gibi tıpkı, temanın da öykü evrenine ruhunu veren bir özellik olduğu söylenebilir. Kurgunun hududu ya da dilin sınırı ne denli zorlanırsa zorlansın, günün sonunda her öykücü kendi tema'sına, yani "evine" döner. Peki, sizce Tomris Uyar'ın döneme dolaşa vardığı temalar hangileridir?

Öykücü kendi evine döner. Kendi evimize döneriz, çünkü terk etmek isteriz defalarca. Ve insanın en rahat hissettiği yer evidir, ama psikanaliz bize kendi evimizde bile ev sahibi olamayacağımızı söyler. Belki dönüp dönüp geldiğimiz yer evimiz değildir. Ya da ona asla sahip olamayacağımız için bu temalara dönüp dönüp saplanırız. Edebiyat belki bunun için de var. Kimi zaman anlamak, kimi zaman çözmek. Kimi zaman da çözmediğimiz, bizi hasta eden şeyi yazmak için.

Tomris Uyar'da çocukluk bir önemli bir tema, yine kadınlar ve kadınlığı ele alış biçimi de dönemine göre oldukça yenilikçi. Onun öykülerinde zaman döngüseldir genelde şehir vardır ama şehirde alışık olmadığımız başka zamanlara ait her çeşit insan ve hikâyesi. Gecegezen Kızlar kitabının girişinde masal kahramanlarına dair yeniden yazdığı öykülerden şöyle bahseder Tomris Uyar:

“Ben bu yersiz ve adsız kişileri, masalın belirlediği serüvenin ormanından, kan, post ve buğu tüten yoldan çekip çağımıza, günümüze getirmek istedim. Dolayısıyla onları birey olarak işledim, yani öykü kişileri olarak. Geçen sürede özellikle kadınlar. Eski masallarda önlerine değer diye sürülen “şehzade ile evlenmek”, “zengin olmak”, “sınıf atlamak” gibi özelemleri çoktan bir yana itmişlerdi. Bazı mitik öğelerse çağlar boyunca değişmeden kalmıştı. “

Öykülerinde şiir saklıdır Tomris Uyar'ın. Dizelere, kafiyelere, ölçülere hacet duymadan bambaşka bir formda uyanır dizeleri. Hayata gözlerini açar ve okurlarıyla göz teması kurar. İşte o bakışma anı, “hem yazar hem de Tomris Uyar okuyucusu” olan birisi için nasıl tarif edilebilir?

Bazı öykülerinde gerçek ile masalın karıştığı yeni bir gerçeklik ortaya çıkar. Bu gerçeklik tam da Tomris Uyar'ın öykülerine özgü bir gerçekliktir. Bu durum bana bir okur olarak kendi gerçeğimi sorgulatırken bir yazar olarak Gecegezen Kızlar öyküsündeki öykü kişinin sesini Gecegezen Kızlara seslenişini çağırıştırır. “Düşlerini sakın bırakma.” “Özel düşlerin kimseye kaptırma.” “... Düşlerini kimseye emanet etmeyeceksin, kaptırmayacaksın.” diyen ihtiyarın sesine; öykü kişinin sesine, yazar Tomris Uyar'ın sesi karışır. Çünkü benim için o da düşlerini kimseye emanet etmeyen bir kadındı, bir yazardı. Yolumu kaybedecek olursam bu sesi hatırlarım. Teşekkürler Tomris uyar, iyi geçtin bu dünyadan.

Kısa bir betimleme yapmanızı istersek, Tomris Uyar'ın kalemi bir şehir, coğrafi bölge veya iklim olarak neyi çağırıştırır size?

Öncelikle yüzünü ağaca yaslamış fotoğrafı canlanıyor bende. Bu fotoğraf bir yazar imgesine karşılık geliyor bir yandan da. Tomris Uyar sokakları çok sever. Evindeki camların sokağa bakmasından hoşlanır, onu dünyada herhangi bir balkonda sokağa bakıp yazarken, okurken bir akşam üstü birası içip ağaçlık bir yerde yürüyüşe çıkarken hayal ediyorum. Dünyanın bütün sokakları. Ama aklıma ilk gelenler tabii ki Beyoğlu sokakları, sonra Barselona'da bir ara sokak ya da Roma'nın, Paris'in arka sokakları, kafeleri, barları.

Bir öyküsü var. “Yapayalnız bir gök” adında. Çapraz kurgunun en güzel örneklerinden. Zamana üç farklı isim verdikten sonra her birinin penceresinden farklı gözlerle aynı noktaya bakmak, okuyucusuna bulmaca çözdürmek midir sizce? Yoksa zamanın elinde tuttuğu o sınırsız kudreti, bizlerin ona teslim ettiğini doğrulatmak mıdır gayesi?

Tomris Uyar'ın metinleri yeni okumalara da kapı aralar. O bizi başka yazarlara, başka metinlerin dünyasında da gezdirir yazdıklarıyla. Kimi zaman Kafka'nın kimi zaman masalların, kimi zaman şairlerin sözcükleri arasında dolaştırır.

Onun metinleri yazarlık üzerine de düşünür çoğu zaman. Satır aralarında kendi yazma serüvenine dair ip uçları da yakalayacağın bir yerde durur. Ben de böyle hissetmişim dediğin anda bir göz kırpar sana. Bu yazıya dair bir aydınlanma anı gibidir. İki yazar arasında bir geçit gibi. Onun metinlerinden yazarın dünyasına çıkılan bir geçit.

Tomris Uyar, Gündökümü adını verdiği günlüğünde bir yazarın ne yapmak istediğini kendisinden iyi bilen okurlar olduğuna değinir. Tomris Uyar'ı ondan daha iyi tanıyan okurlardan bahseder.

Yazarın bütün varlığıyla bana verdiği şey başka ihtimallerin varlığıydı. Tomris Uyar yazını ve yaşamıyla hep bunu yaptı.

Tomris Uyar deyince sadece öyküyle sınırlı kalmak olmaz. Bir kitap var ki, onu bilmeyen yoktur. Ancak kitabın çevirisini Cemal Süreyya ile birlikte Tomris Uyar'ın yaptığını çok az kişi bilir. Evet. Küçük Prens. Kötü bir çeviri olsaydı kitap bu kadar sevilir miydi? Yazar penceresinden bakınca, iyi bir çevirinin kitabın geleceğine katkısı nedir?

Küçük Prens'in bahsettiğiniz çevirisini yıllar önce edinmiştim. Beni çok heyecanlandırıldığını söyleyebilirim. En iyi çevirimidir bilmiyorum, bunu işin uzmanları daha iyi bilir. Ama en keyif alarak okuduğum, bana en edebi ve yakın gelen çeviridir diyebilirim.

Tomris Uyar uzun yıllar bir yazar ve entelektüel olarak tanınmadı maalesef. Özel hayatıyla ilgili haberler bütün üretiminin önüne geçti. Kadınlardan bir entelektüel olarak söz edilmesi bu çağda bile çok zor. Bunun için yaşlı ya da ölmüş olmanız gerekiyor sanırım. Oysa yazar, eleştirmen, çevirmen kimliği vardı. Yaptığı işlerde de oldukça başarılıydı ve üretkendi. Onunla ilgili yapılan yüzeysel haberler onu, onun yazarlığını ve içdünyasını anlamaktan uzaktı. Bu anlamda Yazı-Yorum Dergisi'nin de yaptığı bu çalışmayı Tomris Uyar'ı yani Gündökümü Notları'nda "ben kendi adıma tek başıma mutsuz olmaya karar verdim." diyen yazarı tanımak, eserlerini ve iç dünyasını anlamak yolunda önemli bir adım olarak görüyorum. Teşekkür ederim.

Haydar Ergülen

İyi bir okurun yolu mutlaka Tomris Uyar'ın metinleriyle kesişmiştir. Siz okuma yolculuğunuzun hangi dönemecinde Tomris Uyar'ın metinleriyle karşılaştınız?

1974 olabilir, üniversiteye başladığım yıl tanışmıştım Tomris Uyar'ın yapıtlarıyla, hangisiydi unuttum. "İpek ve Bakır" diye anımsıyorum, 1971'de çıkan ilk kitabıydı. Fakat Kemal Tahir öncülüğünde çıkan "Türkiye Defteri" dergisinde bir öyküsüyle karşılaşmıştım ilk, 1972-73 olmalı. O yıllarda Ankara'daki Bilgi Yayınevi şahane kitaplar yayımlıyordu, belki de Attila İlhan'ın yayın yönetmenliğindeydi. Füzûzan, Sevgi Soysal, Kemal Tahir, Fakir Baykurt, Yusuf Atılgan, Sait Faik, Sabahattin Ali, Nazım Hikmet, Hasan Hüseyin ve başka çok iyi yazarlar ve şairler yayımlıyorlardı. Sonra başka kitaplarını okudum Tomris Uyar'ın. "Yürekte Bukağı" olabilir, belki de "Dizboyu Papatyalar", sonra da günlükler ve pek çok çevirisi, tüm öykü kitaplarını okudum Tomris Uyar'ın.

İnsanın en rahat hissettiği mekân eviyse şayet, öykücünün de en özgür hareket alanı, belli temalar etrafında şekillenen öykü evrenidir kuşkusuz. Evin odalarına sinen, o evde olduğunuzu hatırlatan bir koku gibi tıpkı, temanın da öykü evrenine ruhunu veren bir özellik olduğu söylenebilir. Kurgunun hududu ya da dilin sınırı ne denli zorlanırsa zorlansın, günün sonunda her öykücü kendi tema'sına, yani "evine" döner. Peki, sizce Tomris Uyar'ın döne dolaşa vardığı temalar hangileridir?

İnsan halleri desem fazla mı genel olur? Sait Faik öyküleri için tema düşünsek aklımıza ilk gelen sanırım 'insan sevgisi' olur. Öyleyse Tomris Uyar öykülerinin teması için de 'insan halleri' diyebiliriz. Özelinde de kadın. Tomris Uyar'ın çevirilerine de baktığımızda, Amerikan öyküleri ve kadın yazarların ağırlıkta olduğunu görürüz. Öte yandan bir kadın yazar olarak Tomris Uyar da, elbette kadınlığının bilincine varmaya yeni başlayan ve bunu da Cumhuriyete borçlu olan kadının bereketli bir öykü malzemesi olduğunu diğer kadın yazarlar gibi görmüştür. Uyar'ın kadınları kentli kadınlardır. Orta sınıftan, okuryazar, kendi bilincine varmanın sancılı sürecini yaşayan, bazen bundan ürken, korkuyla da olsa bedeninin ve ruhunun isteklerini dile getirmeye, talep etmeye başlayan kadınların öykülerini yazmıştır Tomris Uyar. Ne ki bu kadınlar Leyla Erbil'de olduğu gibi atak, Sevgi Soysal'daki gibi direnen ve Pınar Kür'deki gibi toplumsal cinsiyet kalıplarını zorlayan kadınlar değildir. Uyumsuz diye nitelenseler de, kendilerinden değil toplumdan gelen bir uyumsuzluğun öznesi sayılırlar, bir anlamda yazarın kendisine benzeyen/benzettiği kadınlar. Devrimci değil ama itiraz eden, anarşist değil ama reddetmeyi bilen, fazladan değil herkes için olduğu kadar özgürlük isteyen, aslında gayet uyumlu kadınlardır ama uyumsuz olan toplumdur, sistemdir, devlettir, yapıdır. Kendisine uyduramadığı herkes, başta kadınlar, uyumsuzdur ona göre! Tomris Uyar'ın öykü kitaplarının daha adlarından başlar kadınlar!

Öykülerinde şiir saklıdır Tomris Uyar'ın. Dizelere, kafiyelere, ölçülere hacet duymadan bambaşka bir formda uyanır dizeleri. Hayata gözlerini açar ve okurlarıyla göz teması kurar. İşte o bakışma anı, "hem yazar hem de Tomris Uyar okuyucusu" olan birisi için nasıl tarif edilebilir?

Tomris Uyar edebiyatımızın büyük şansıdır. İyi şiiri de bilir, öyküyü zaten... İyi bir çevirmen, dünya edebiyatını tanıyan, ve iç dökmenin değil gün dökmenin de sevimli, cevval, alaycı, içten adıdır. Tanışma anlarından başlayarak gün dökümleri değil, günlükleri de onun nasıl bir edebiyatçı ve zamaniyle, ülkesiyle, diliyle ilgili olduğunu gösterir bize. Dediğiniz gibi öykülerinde şiir açık değildir, saklıdır. Dize olarak öne çıkarmaz onları. Bu anlamda duygu hamaseti sayılacak cümleler kurar. Onun öyküsünün, yazımının, anlattıklarının doğal dilidir şiirler, saklı öykülerindeki. Her zaman lirik mi, hayır, epik olandan da gözünü kaçırmaz o. Belki kitaplarının ve öykülerinin adlarındaki umarsızlık da şiirsel bir çağrışım yapıyor olabilir yani, kendiliğinden.

Kısa bir betimleme yapmanızı istersek, Tomris Uyar'ın kalemi bir şehir, coğrafi bölge veya iklim olarak neyi çağrıştırır size?

Benim de içinde yer aldığım, Tomris Uyar, Füsün Akatlı, belki Fatih Özgüven de vardı. Bir grup 1990'lara doğru İstanbul'a dair bir kitabı çevirecek ve kendi yazılarımızı da ekleyerek kapsamlı bir İstanbul kitabı hazırlayacaktık. Biltin Toker'di, evet anımsayıverdim birden adını. Entelektüel, İstanbul sevdalısı bir mimardı, eski beyefendilerden, gusto sahibi. O, Füsün Akatlı ya da Tomris'e önermiş olmalı, beni de çağırdılar. Füsün ve Tomris çok yakın arkadaşlardı, beni de Tomris'le Ankara'da Füsün tanıştırmıştı. Çeviriler mi yaptık, sonra ne oldu aklımda kalmamış. Lafı uzattım, elbette İstanbul, hep İstanbul, daima İstanbul'du. Tomris Uyar'ın kalemi de iklimi de coğrafyası da kaderi, kederi, sevinci de.

Emine Sever Ve Perde

-Fikreeet!

-Efendim Hilmi Abi.

-Bak bakalım, kaç kişi var salonda.

Fikret her hafta suare öncesi yaptığı gibi, kadife perdenin aralığından seyircileri izlemeye başladı. Gözü hemen Hamdi Beye takıldı. Kendisi, tiyatronun üçüncü nesil sahibi olmanın verdiği güvenle her zamanki yerinde oturuyordu.

Seksenli yılların bu küçük balıkçı kasabasında denize nazır yapılmış kültür merkezi, modern havasıyla oldukça görkemli görünüyordu. Binanın üst katında yer alan tiyatro salonu, yüksek tavanı, at nalı şeklindeki locaları, kırmızı döşemeleri ve siyah deriden koltuklarıyla gelenleri büyüleyordu. Üstüne üstlük Hilmi'nin sahneye koyduğu oyunları desteklercesine, harika bir ekoya sahipti. Çıt çıksa herkes duyacaktı.

Fikret içinse, oranın çok başka bir anlamı vardı. Annesinin tiyatrodaki rol aldığı yıllarda, sahneyi, oyun bahçesi ilan etmişti. Onun repliklerinin hâlâ kulağında çınladığı ve ona sürekli, "Eee ama yine benim kafamı karıştırdın oğlum. Şu trenini başka yerde oynasan nolur sanki" dediği dün gibi aklıdaydı. Treninin, rayların üzerinden giderken ki "çufçuf" sesleri, salonun en ücra köşesinden bile işitilirdi.

-Bakıyorum yine dalıp gitmişsin. Say bakalım kaç kişi var.

Bir anda kendine gelen Fikret;

-Tamam Hilmi abi sayıyorum, dedi.

Seyircilerin kendi aralarında sohbet için bir o yana bir bu yana hareket eden başlarını sayan Fikret;

-Otuz dokuz abi, diyerek yüksek bir tonla cevap verdi. Yarattığı bu ses dalgası, salondaki seslere karışarak uçtuuu gitti.

-İyi iyi, altı kişi daha geldi mi, açabileceğiz perdemizi, diyerek cevapladı Fikret'i. İmzaladıkları sözleşme gereği, Hamdi Bey'in orayı restorana çevirme isteği ile Hilmi'nin tiyatro tutkusu, her hafta karşılıklı çatışıyor ve Hilmi için bir stres kaynağı oluşturuyordu. İçinden sürekli "Acaba bu hafta salonun yarısını doldurabilecek miyiz" diye kaygılanıyordu.

-Sen ona beş de abi, Neşe Hanım yine son dakika nefes nefese kalmış olarak, atar kendini içeri, diyerek kendinden emin bir tavırla tamamladı cümleyi Fikret. Kasabanın en çılgın öğretmenlerinden biri olan Neşe; akşam dersi biter bitmez, daha yemeğini yiyemeden, topuklu ayakkabılarını değiştirmeden oyuna yetişmek için koştururdu. Gelenler, onu ayak seslerinden ve telaşlı nefes alışlarından hemen tanırlardı.

Fikret'le Hilmi seyirci sayısını takibe devam ederken, diğer taraftan perdenin arkasında bir köşede Şehnaz kendi kendine prova yapıyordu. "Evvvet bayanlar baylar, her hafta çarşamba akşamları sizlerle birlikte olduğumuz oyunumuza hoş geldiniz sefalar getirdiniz. Önemli değildir görmek, yeter ki gönül gözünüz açık olsun, önemli değildir duymak yeter ki seven bir kalbiniz olsun. İşte oyunumuzda öyle bilge bir kişi var ki ne görüyor ne duyuyor, ama hem görüyor hem duyuyor. Karşınızda Bayan Şööö". Perdenin açılış tiradını söyleyecek olması Şehnaz'ı yine çok heyecanlandırıyordu. Hâlbuki onlarca kez oynamış olmasına rağmen, her seferinde sözlerini unutacağı endişesi yaşıyordu.

Şehnaz'ı usulca izleyen Hilmi'nin ağzından;

-Seven değil Şehnaz, hisseden bir kalbiniz olsun diyeceksin. Yahu bi ezberleyemedin orasını, sözleri dökülüvermişti. Biraz da sinirli, hatta hafif sitemkârdı.

Şehnaz ise mahcup bir ses tonuyla

-Napıyım Hilmi abi aklım hep sevmeye gidiyor işte.

-Ama olmaz ki. Biliyorsun sivil polisler gelip izliyor bizi. Öyle sevmek mevme laflarını duyunca müstehcen oyun diyip uyarı cezası veriyorlar. Yaşadık hep bunları. Hamdi Beyi mi düşünsem, polisleri mi şaşırdım valla. Sen de biliyorsun, diyerek bir kez daha uyardı Şehnaz'ı. "Ben nelerle uğraşıyorum, bunlar nelerle. Sevmenin en koyusunu ben bilirim be, ben".

-Ahhaa işte geldi seninki Şehnaz Abla. Valla yine takmış şapkasını pek havalı görünüyor. Yanında da üç kadın var gencecik, diyerek Şehnaz'a takılmanın keyfini yaşıyordu Fikret.

-Söylesene Fikret yine o sevimsiz kız mı var yoksa? diye merak etti Şehnaz. Kırklı yaşlarına gelmiş olmasına rağmen, Şehnaz'ın uzun narin vücudu, siyah iri gözleri, dümdüz beline inen koyu saçları, her bakan gözü hâlâ büyüleyebilirdi. Ama onun gözleri sadece, geçen yaz oyuncu seçmelerinde tanıştığı ve ısrarlı bakışlarına maruz kaldığı o çapkını görüyordu.

-Kırk üç olduk Hilmi abi. Ha gayret, açalım şu perdeyi.

Bu tiyatroyu kendi evi gibi görürdü Fikret, severdi Hilmi abisini. Hatta babasının yerine koyardı. Başka bir tiyatroyla anlaştığını söyleyerek onları terk ettiği ve bir daha da haber alamadığı babasının gidişi dün gibi aklıdaydı. O günlerdeki çocuk saflığıyla Hilmi abisinin annesine bakışlarına anlam verememiş, annesinin ise bazı akşamlar oyundan sonra onun odasından çıkışını anlamlandıramamıştı. Şimdi düşündüğünde tahmin edebiliyordu. Fakat hiçbir zaman Hilmi abisine bunu soramamıştı. Yıllar sonra babasının yerini öğrendikleri ve annesinin onu görmeye gittiği günü ise hiç unutamamıştı. Zira o gün annesini taşıyan otobüs, virajı alamayarak uçuruma yuvarlanmıştı. Hilmi abisinin, kendisini odasına çağırıp gözyaşları içinde kaza haberini verdiği günden bu yana, içinde hep bir yalnızlık ve terk edilmişlik duygusu vardı.

-Bu akşam hangi şarkıyı hazırlayayım abi.

-La Bohème'yi hazırla evlat, içimden öyle geçti" diyen Hilmi, gözlerini kapattı ve adeta o eşsiz melodiyi zihninde yeniden çaldı.Yıllar öncesinde Fikret'in annesiyle gittiği filmin ilk giriş sahnesindeki piyano solosu için, defalarca dinleyebilirdi.

Oyuna başlama saatine on beş dakika kalmıştı. Hamdi'nin iyiden iyiye yüzü gülmeye ve bu kez onları salondan atacak olmanın keyfini yaşamaya başlamıştı. Seyircilerse, olan bitenden habersiz alkış tutmaya başlamışlardı bile. Hatta aralarından birisi "Ba-yan Şööö, Ba-yan Şööö" diyerek tempolu bir şekilde bağırmayı ihmal etmedi. Ona diğerleri de katıldığında, salon şenlik yerine dönüvermişti.

-İşte bunun için burada kaldım evlat. Onca çaba onca zorluk, bu masum coşkuyu içimde hissetmek içindi. Bir de annene olan sözümü tutmak için.

-Anneme mi? Ne, ne sözü, diyerek sesi titredi Fikret'in. İlk kez böyle bir şey söylüyordu Hilmi. Bir taraftan da gözü Neşe hanımı arıyordu, sanki gelecekleri onun ellerindeymişçesine.

Saatin sekize varmasına bir dakika kalmıştı. Hamdi Bey ayağa kalktı, salondaki insanların alkışlarını susturdu, heybetli görüntüsüne göre bir hayli tiz olan sesiyle;

-Bayanlar baylar, buraya kadar. Yeterli seyirciye ulaşılmadığı için salonu mühürlüyorum, dedi. Ne olduğunu anlamaya çalışan seyirciler, birbirlerine bakarak sessizliğe ortak oldular. Sadece birkaç saniye süren bu sessizlik;

-Durun, durun. Kapatmayın. Yetiştim işte, diyen bir kadın sesiyle bozulmuştu. Yüksek topuklarına rağmen, hızlı koşmayı becerebilen Neşe Hanım içeri girdi ve çılgın haliyle yerine oturdu.

-Şehnaz, hadi başlıyoruz. Geç perdenin önüne.

-Tamam, Hilmi abi.

-Seven değil, hissedem. Unutma."

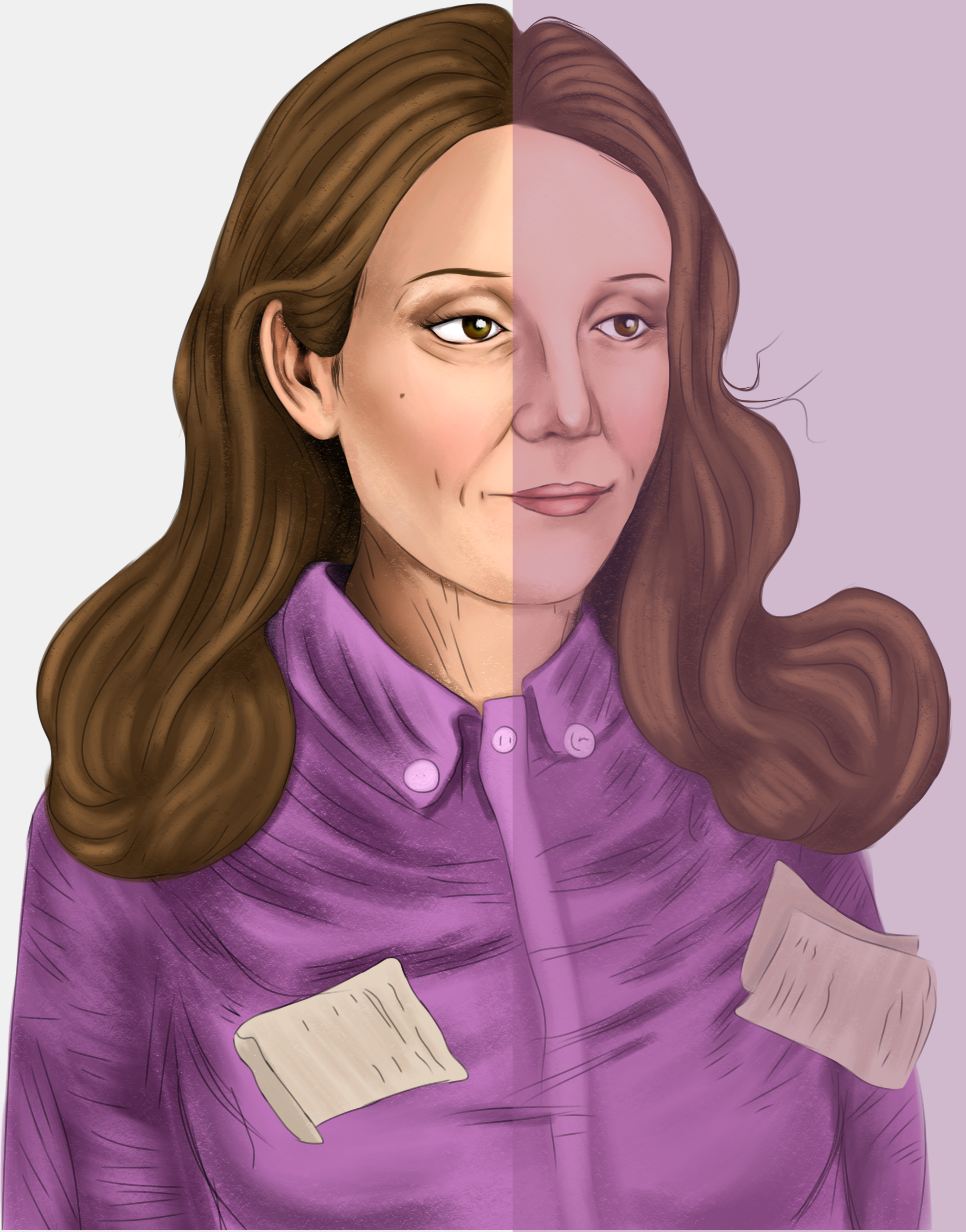
-Unutmam.

Tiradını, o çapkının bulunduğu yere doğru atan Şehnaz, görevini hatasız yapmış olmanın verdiği güvenle, seyirciyi selamladı ve fonda çalan La Bohème şarkısıyla Hilmi'yi davet etti.

Elinde bastonu, üzerinde elbisesi, beyazlatılmış saçları, kalın camlı gözlükleriyle Bayan Şöö'ye dönüşen Hilmi, yavaş yavaş sahnenin ortasına geldi, ellerini iki yana açtı, başını yukarı kaldırdı, gözlerini kapattı, birkaç saniye müziği dinledi, gözlerini açtı ve ilk repliğini söyledi.

-Veee Perde.

Kadınların konuşmalarından bu özellik Çok ilgimi çeker. Bu anlaşılmaz geçişler, bağlantısız sanılan, yaşamın özüne birdenbire inen saptamalar. Bence kadınları en ağır koşullarda bile dayanıklı kılan konuşma biçimidir, yere sağlam basan bu dildir.

Ayhan Ün | Karanlık Ruh

Gitgide daha da nadir beliren ışıltılı tınları dışında, insan pek bir değişikliğe rastlamıyordur gündelik yaşamında. Karanlıkta uyanıyor ve yine karanlıkta uykuya dalıyordur. Çocukken karanlıktan korkuyorken artık aydınlıktan korkar gibi yaşamlar akıyordur gözlerinizin önünden. Dünya; bir uzaylının çocuğuna armağan ettiği bir oyuncaktan başka şey olmasa gerek. Aksi durumda pek bir anlamsız olurdu yaşam. Yaşadığına inananların kukla yaşamlarından uyanmalarıysa o yalnızca tek tük beliren, zihni okşayan tınılarda gizlidir sanki.

Mezoamerika bölgesinde hüküm sürmüş olan Maya Uygarlığını inceleyen bir arkeolog veya tarihçi, medeniyetin başından geçen kargaşalar ve yağmalardan çok, günümüze dek ulaşabilmiş ufak tefek sanat eserlerine rastlamaktadır. Kayalara kazınmış gösterişli kahramanlık hikâyeleriye zamanla birlikte eriyip yok olmuşlardır. Tüy kullanılarak çizilen motifler, türlü topraklardan yaratılmış heykelciklerdir artık o tınıyı, ışıltılı sesi barındıran değerler. Kargaşalardan, yağma veya destanlardan iz kalmamıştır artık. Dikilitaşlardan, güneş kursundan firliyordur sesler yalnızca, dolduruyordur semayı. Savaş mı yoksa sanat mı sorusuna verilebilecek en net yanıt yine bu ayrıntıda gizlidir. İyi olduğunu ileri süren bir insanlığın kavgaları tükenmek bilmezken içedönük zavallıların tutunabildikleri ender dallar arasındadır sanat.

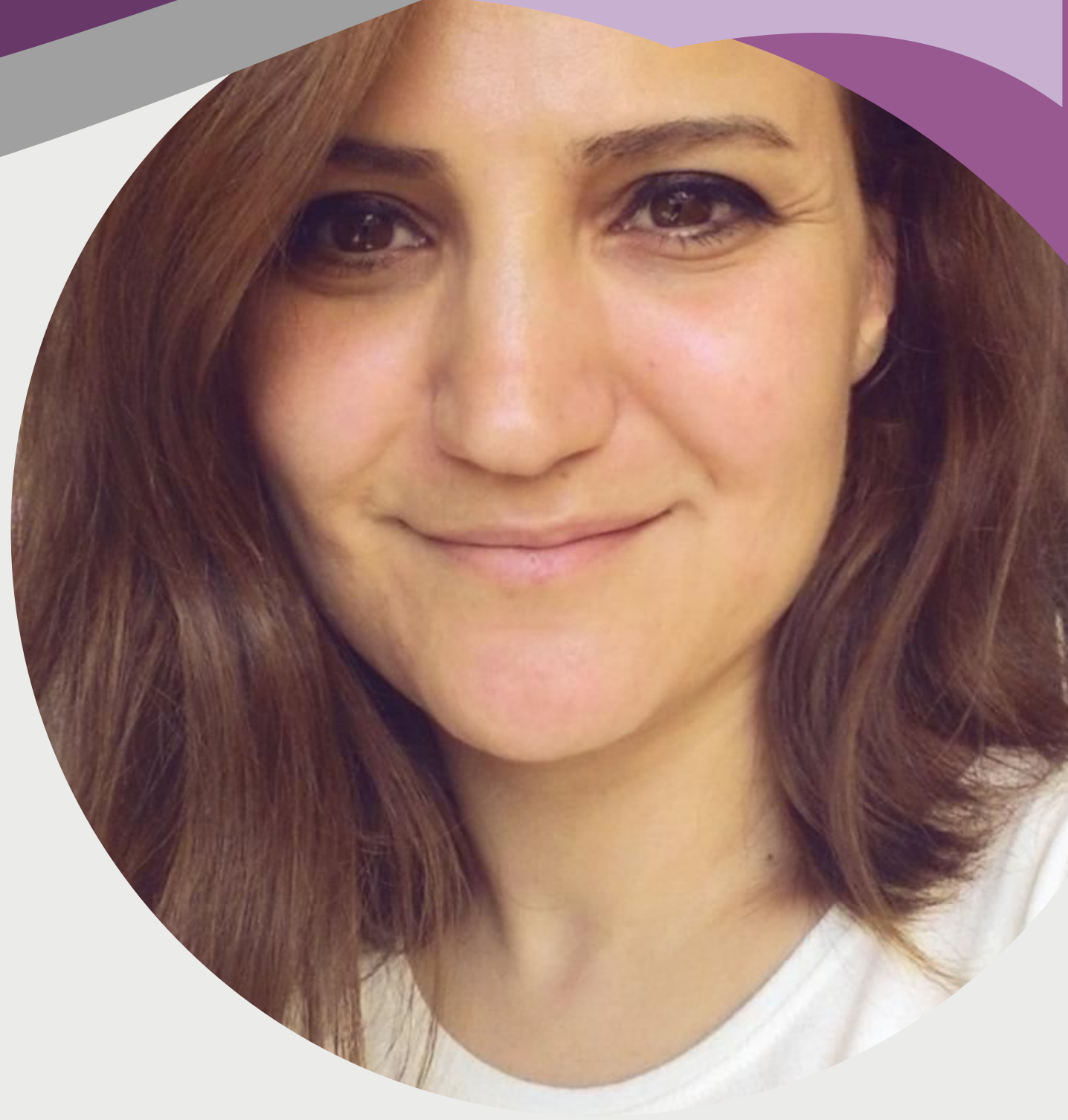
Bencillik ve açgözlülükten irak bir zaman dilimi için neleri feda etmezlerdi oysa. Gerçeklerin insanlık tarihinden bu yana arapsaçına dönmüş olması, lekelenmesi dahi alıkoyamıyordur içedönük mizaçlıyı hedefinden: Sanat eserinden kopan tınıyı zihninde duyabilmek.

Kötüye meyilli bir canlıdır ihtimal insan. Platon'un ruh kavramını bile kendi menfaatleri için dönüştürmüş, "mantık" ve "iştah" kavramlarıysa, gizli ajandasını açık edeceğinden dokunmamıştır hiç. Açgözlülüğü her bir ayrıntıda gizlidir esasen. Yaşam alanı bir hipodroma dönüşmüştür, tabancanın patlamasıyla başlıyordur yarış üstelik her alanda, her gün tekrar tekrar. Gezme, eğlenme, para, mevki ve nicesi. Zafer kendini gösterme fetişizminde başı çekenindir. Tınıdan yoksun zamanlardır, karanlıkta uyanılan ve yine karanlıkta uykuya dalınan. Bu gibi bir yaşam alanında fikir yürütme, yaratma eylemi komedidir aslında. Korku duygusunun şekillendirdiği bir insan yaşamı ne ölçüde başarılı olabilirdi ki? Sürekli geçmiş zamanların eserlerine saplanıp kalmışların da bugünü şekillendiremediği açıkken zaman olarak bir tek geçmiş ve gelecek kavramlarıyla karşı karşıya kalabiliyoruz doğal olarak. Ya hüznün (geçmiş) ya da kaygı (gelecek). Bugünü yaşayamayanlar, yani yaşayamayanlar... Geçmiş günümüz aydınlarına bir tas çorbayı miras bırakmış ama aydının yapabildiği yalnızca üzerine su eklemek. Tuzsuz ve yavan çorbanın ilk ismini hatırlayan kalmış mıdır?

Herkesin haklı olduğu bir dünyada arpa boyu yol almanın imkânsızlığını göremeyecek kadar körleşmiştir işte insan. Maya Uygarlığına dönecek olur isek: sanılanın aksine şiddetli bir kuraklıktan ötürü değil, hafif çaplı bir kuraklıkmiş uygarlığı çökerten. Hafif çaplı da olsa kıtlık insanları göçe zorlamış... Kıtlık, zor zamanlar. Öte yandan sömürdüğü oranda göstermelik, yapay bir medeniyete bürünen, ticaret kokusu yayan kavramlara tutunanların gülünç maskeleri de düşmek üzeredir. Sanayi devrimi itibariyle yaşam tarzı aksesuarına dönüşen maskeyi düşürmekse popüler olma tutkusuna esir olmuş entelektüellerin değil, doğa ananın elinden gelecek görünüyor. Deve kuşunun başını kuma gömüştü her ne kadar bir efsaneden ibaret olsa da insanın bu eylemi saf gerçekliğe dayanmaktadır.

Selva Ezgi Yücel

**HAZİN ÖYKÜLERİN UMUTLU
KALEMİ; TOMRİS UYAR**

Öyküyü; “bir vuruşta bir parıltı yaratan, unutulmayan, okurda yıllar sonranın algılarını hazırlayan, kısaca okuru değiştiren bir sanat.*” olarak tanımlar Tomris Uyar. Türk Edebiyatına özgün çevirilerle yaptığı büyük katkının yanı sıra öykücülükten şaşmayarak zamanının erkek egemen kalemlerine rüştünü zarafetle ispat eder. Hatta çeviriye dilini öyküye hazırlamak için giriştiğini** söyler.

Meselelerini sadelik ve incelikte ören yazar, durması gerektiğini düşündüğü noktada durarak okura inisiyatif tanır. Öykü bittiğinde okura yarım kalmışlık hissi değil, kurgu üzerine düşünüp taşınma ve öyküyü sindirme hissi verir. Hepsi topu birkaç sayfadan oluşan bir kurguda, karakterleri inşa edip çatıyı çatmak oldukça zor bir yazım tekniği iken, Tomris Uyar bunu; dili ağdalayıp uzatmadan, derdini ayrıntılara gizleyerek yapar.

Öykülerinde toplumun her katmanından birileri, hiç yerini yadırgamadan can bulabilir. Yazarlığının ilk yıllarında küçük burjuvaları ve onların sınıf atlama hırslarını ele alsa da sonraki yıllarda geçiş toplumunun her kesimden karakteri, yazarın öykülerinde kendine uygun bir yer bulabilir. Gittikçe yozlaşan bir ortamda meselesi olanla olmayanı, ahlaklı ile ahlaksızı, sığ ile derini adaletli bir duyarlılıkla ortaya koyar.

Ödeşmeler ve Şahmeran’ın Hikâyesi kitabındaki, “Dön Geri Bak” adlı öyküsünde, Mustafa’yı bıçkın bıçkın konuştururken, Nesrin’e nasıl da vurgun olduğunun altını çizer.

“Eğilip alnından öptüm. Onun kokusunu duydum. Hemen parmaklarına baktım kokuyu duyunca. İki tırnağı gene ayrı ayrı boyalıydı, ayrı renk ojeliydi yani. Zaten onun için istemiştım görmek. Yoksa kim ister Nesrin’in ölüsünü görmek, di mi Delikanlı? Diri Nesrin’in ölüsünü?”

Diz Boyu Papatyalar'daki, "Şen Ol Bayburt" adlı öyküde ise Feride'ye dünün varsılığını söyletirken, aslında bugünün çaresizliğini vurgular.

"Niye mi gidiyorum ben hanım kızım? Sandıkları gibi, herkesin söylediği gibi konağa göz dikmemiştim evlenirken, hayır! Büyük kıtlık çekmemiştim ki hırsım büyüsün. Güvenlik, bir sığınak mı arıyordum? Babam ölmüştü ya... Değil, tam o da değil. Yalnız Behçet'i sevdim, orasını iyi biliyorum. Bana kimsenin göstermediği saygıyı gösterdi o, öfke nedir öğretti. Belki bunlar da değil tamtamına."

Yaz Düşleri Düş Kışları'ndaki "Metal Yorgunluğu" öyküsünde, hesap uzmanı Ferdi üzerinden taşranın ve İstanbul'un, on yılda bir sokağa dökülen halkın kusursuz bir fotoğrafını çeker.

"Halk, kitaplarda yazılanlara hiç benzemiyordu, defterlerdeki adlara da. Çok kollu çok bacaklı bir kitleydi. Kasketler, fötrler, solmuş yün kumaşlar giyiyordu. "Yeter!" diye haykırıyordu alanlarda."

Gece Gezen Kızlar kitabında ise bazı evrensel masalları güne uygun bir biçimde eğip bükerek öyküye yeni bir soluk kazandırır.

2003 yılında ebediyete uğurladığımız sevgili Tomris Uyar öyküleriyle ölümsüzlüğün kapısını araladığı için, onun hakkında kuracağımız hiçbir cümle geçmiş zaman olmayacaktır.

Yararlanılan Kaynaklar

*Metal Yorgunluğu-Seçme Öyküler- Sunuş, Handan İnci YKY

**Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, YKY

İnan Palancı Kalbi Dışarıda

“Kardeşimi vurdular benim. Daha on altı yaşında bile değildi. Kocaman delikli, basık burunlu bir adam, Charles Bronson filmlerinden çıkma kötü karakterler gibi vurdu kardeşimi. Aydilge’mi.”

Buz gibi bir sedyenin üzerinde üşür gibi yatıyor Aydilge. Onlarca kadın çığlık çığlığa. Tekrar dirilecek ve bana sarılacak sanki. Oda boşalıyor. Kardeşim, ben ve bir kadın kalıyoruz içeride. Kırık beyaz oda, kül rengi dolaplar ve pas rengi şişman kadın. Üşüyorum. Belki kurşuni bir gökyüzü. Üşür gibi yatıyor kardeşim. Aydilge’m. Gövdesinin ortasında kocaman bir delik ve kalbi dışarıda. Kadın sakınımlı. İncitmekten korkar gibi kardeşimi. Bana bakıyor. Kalbini beraber yerleştiriyoruz yerine.

Minnetle bakıyorum kadına. Önce başını yıkıyoruz. Su, kızıl ve soğuk. Kadınlar çığlık çığlığa. Ellerim ayaklarında. Su ve sabun. Ayaklarını yıkıyorum. Saçlarını tarar gibi. İncitmekten korkar gibi. Özene bezene. Hiç üşüsün istemiyorum. Alıp götürüyoruz kardeşimi. Hiç gülmeyen bir tepe, çığlık çığlığa kargalar. Kuzgun rengi belki kurşuni bir gökyüzü. Ters V şeklinde kuş sürüsü. Elleri çatı gibi birleşen minnet dolu bir adam gibi. Lider kuş en önde. Belki geniş uçlu bir mızrak ya da kalbim kar, tufan, ayaz. Yitip gidiyor bilinmeze doğru. Kalbim. Gitmeleri gereken yere tezat uçuşan göçmen kuşlar gibi. Sapları biçimli aletler, ince ve keskin uçları iniyor toprağa... Mızrak gibi. Toprak sert, kıvılcımlar saçılıyor her tarafa. Dağ gibi. Kardeşim gri sıcak battaniyelerin içinde. Üşür gibi. Sonra kürek darbeleri, tıpkı iri, ölü bir yılanı parçalar gibi. Bağrında. Toprak isyankâr. Toprak demir kadar soğuk. Gemi güvertesi gibi. Daha on altısında değildi kardeşim. Sarsak ve ahmak bir ergen gibi duran kocaman delikli, basık burunlu bir adam vurdu kardeşimi. Aydilge’mi. Gökyüzünde çığlık çığlığa kargalar. Anne karnı kadar bir aralığa yerleştirdiler kardeşimi. Binlerce karganın aynı anda ölümü gibi. Karındaş gibi. Toprak isyankâr. Kafası ellerimin arasında. Üşür gibi. Tüm gövdesi. Bırakmak istemiyorum. İnip kalkan eller. Omzuma dokunan adamlar. Kadınlar. Bırakmak istemiyorum. Kafası ellerimin arasında ve boynu yok gibi. Küçük taş bir yastık. Üzerini toprakla örtüyorum. Bir dağ gibi yükseliyor toprak.

Belki bir tepe. Zarif bir mezar taşı üzerinde narçiçeği eşarp. Sulanan toprak, inip kalkan eller. Sahipsiz mezar gibi. Aydilge’m toprağın altında. Sessiz. Kalabalık uzaklaşıyor oradan. Tıpkı kıvrılan bir yılan gibi. Kadınlar çığlık çığlığa. Geriye kalan her şey sessiz. Boşluk gibi boğuk ve belirsiz...”

Ahmet Ayberk Aykul Sonraki Saatler | Şiir

Biz yaptık,
-yalan değil!
Her şeyi biz yaptık. -aferin o zaman bize!
İçinde tamamen kendimizi oynayabileceğimiz
elektrikli ve ucuz
dünyalar yarattık.
Kimsesiz saatlerde oraya kaçıp
Başta dalgaları saydık.
Orada kırdık kalplerimizi,
orada küçüldük
bir çift göz karşısında.

En hissiz zamanlarımızda bile
derin bir boşluk basardı içimizi
Merak ederdim o vakit
bulutların derdini
niçin kapatırdı mavileri.
Yine merak ederdik bazen
kuşların ilk defa bir uçak gördüğünde
ne dediğini.
Bizden aşırıyı,
akvaryumun sınırlarını,
tanrının dışına açılan kaçmak bir yolun varlığını.

Karanlık sokaklardan geçerdik geceleri
şişman dayılar esrar sarardı
biz sararmış parmaklarını izlerdik.
Saklayamam,
ben o parmaklarda gördüm!
En küçük bir değişikliğe karşı duyarlılığımı,
olağanüstü duygusal baskılara duyduğum özlemi,
ve başkalarının
kendileri hakkında ne kadar az şey bildiklerini.
Ve çoğu kez
varlığımı fark bile etmediklerini.

Bir rüya gibiydi sonra her şey
Susturamadım birini bile
içerideki kimselerin.
Hepsi çıktı da
bi' ben kaldım içeri.

Nuray Narbay

Ya Peki Savaşta Sanat

Tarih boyunca insanın en yıkıcı eylemi hiç şüphesiz hep savaş olmuştur. Sanat her ne kadar mutlak güzellik ve gerçeğin peşine düşmüş olsa da yolu hep şiddet, baskı ve zulmün kıyısından geçmiştir.

Savaşın görsel şahidi resim sanatı bu yoz ve yok edici olayları tuvallere her daim taşımıştır. Dünya müzelerinde yüzlerce savaş sahnesinin, hâlâ ateş ve barut kokan bu anları, çerçevelendikleri yerde birer ibret hikâyesi olarak sergilenmektedir.

Son iki yüzyıla gelene kadar resim sanatı savaşı; daha çok dinsel öğeler, kahramanlık hikâyeleri, görkemli savaş alanları, askeri manevralar üzerinden resmederken, sanatçılar da kendi milletlerinin komutanlarını yücelten, düşmanı güçsüz, yenik simgelerle anlatan tuvaler boyamışlardır.

Bunlardan en akılda kalıcı olanlarından birisi de Antoine-Jean Gros'un 1808'de Napolyon'un büyük Prusya zaferini ölen on binlerce askerin cesetleri üzerinde sanki o alanı kutsuyormuş gibi merhamet dolu bir yüz ifadesi ile resmettiği eseridir.

Fakat uzayan Kırım savaşı sonunda, savaşın getirdiği yorgunluk, hastalık ve ölümü görmezden gelen bu kahramanlık ve güzelleme geleneğine ilk muhalefeti; sanatçılar tuvalleri yardımıyla başlatmıştır. Hoşnutsuzluklarını, savaşın kahramanlık hikâyelerinin ardındaki acıları, dikkatleri zaferleri taçlandırılan komutanlardan çekip, sıradan askerleri ışığın altına koyarak göstermeye başlamışlardır.

Joseph Noel Paton'un 1856'da yaptığı "Ev" adını verdiği tablosunda karısına, annesine ve evine dönen yaralı bir askerin duygusal, yorgun tasviri, onu karşılayan diğer iki figürün endişeli ve üzgün çehreleri ilk defa savaşın gerçek yüzünü bu denli çarpıcı bir şekilde açığa çıkarmıştı.

Gitgide yerleşen sanatsal muhalefetin bu acı dolu resimleri, I. ve II. Dünya Savaşı ile beraber iyice tırmanmaya başlar. Paton dışında Paul Nash gibi ressamalarda savaşın tarif edilemez, yok edici, umutsuz olduğunu anlatan resimler yapmaya başlamıştır. Patlayan el bombaları, parçalanan vücutlar, etrafı sarmış kan kokusu; resim sanatında fırçaların iyice keskinleşmesine sebep olur. Hatta Nash artık kendisini; sanatçı gibi değil, savaşın ve savaşın sonsuza dek sürmesini isteyenler arasında bu görüntüleri taşıyan biri gibi hissettiğini söyler.

O sırada edebiyattaki meslektaşlarından Samuel Hynes'in, "masum genç adamların kafası onur, zafer gibi soyutlamalarla dolu," diye yazdığı satırları aynı tarihlere denk düşmektedir. Yaptıkları resimlerle insanın en ölümlü, en yaralı, en yorgun ve sefil hallerini ortaya koyan ressamlar, insanın şiddet denen tamir olmaz kötücüllüğünü tarihe şerh düşer gibi tuvallere düşmüşlerdir.

*Konuşmak da tehlikelidir. İçte
biriken sözcükleri boşaltmak.
Hele konuşmayı bir kere
unutmuşsan.*

Misafir / Handan Kılıç

Bir liman kentindeyseniz, şehrinizden sık sık geçip gidenler olduğunu bilirsiniz. Sizin içinize ferahlık veren o maviliğin kimileri için umut ve korku, kimileri için hüznün ve özlemi yarıştıran bir dalgalar geçidi olduğunu ise çoğu zaman fark etmezsiniz.

Canınız sıkıldığında, kimseyle dertleşmeye ihtiyaç duymadan, denizin kenarına gidip gözlerinizi ufka diker, meltemin teninize değmesiyle tazelenir, derdini martılara fısıldar, mevsime göre sıcak soğuk bir şeyler içer, bambaşka bir ruh hali ile hayatınıza geri dönersiniz.

İşte bende böyle günlerden birinde Uluslararası Mülteci Filmleri Festivalini fark edip kendimi denizin kıyısından sinema salonuna attım. Bu konu üzerine çekilmiş kısa ve uzun yapımlar vardı. "Misafir" adlı uzun metrajlı filmle kapanan gün, benim açımdan verimli geçmişti. Başarılı kadın yönetmenlerimizden Andaç Haznedaroğlu'nun üçüncü filmi olan yapım, sinemamızın güncel sorunlara eğilmesi ve odağı değiştirmek için farkındalık yaratması açısından önemliydi.

"Yerlilik", "Göçmenlik", "Mültecilik", "Mübadillik", "Ev", "Toprağından sökülüp atılmak", "Bir yere yerleşmek", "Orada kökleşmek", "Dünya vatandaşlığı" gibi hepsinin üzerine ciltlerce kitap yazılacak derin mevzulara çok girmeden etkilendiğim filmin bana bıraktığı duygu üstüne birkaç kelam etmek istiyorum. Gösterimden sonra, filmin senaristi ve yönetmeni olan Andaç Haznedaroğlu'nun söyleşi vardı. "Film burada bitmedi, başka yerlerde devam ediyor. Sizin içinde buradan çıkınca devam edecek" diyerek söze giren yönetmen, amacını Hz.İbrahim'in içine atıldığı ateşe su taşıyan karınca üzerinden izah etti: "Safımız belli olsun, bir kişi için bile farkındalık oluşması kazançtır."

İltica, göç ve insanları buna zorlayan şartlar misal, savaş, siyasi baskılar, hukuk skandalları, yoksulluk, tabii afetler; insanlıkla yaşıt konular. Ama hiçbir dönemde insanlar bu kadar görünür hale gelen acılarla, zulümlerle, haksızlıklarla, savaşlarla karşılaşmadılar.

Canlı yayınlarda gerçekleşen bombalamalar, oralardan kaçan mazlumlar, trafikte, parkta, bir yerde otururken karşımıza aniden çıkıp görmezden gelinen yersiz yurtsuz kalmış insanlarla kuşatıldık bir anda ve toplum olarak misafirperverliğimizle tanınmışken; tolere edilemeyecek sayıda göçle karşılaşınca her şeyi sorgular olduk. Herkesin haklı olduğu tartışmalar başladı sonra. Çok seslilik iyi bir demokrasi ölçütü iken toplumda sadece ikilik çıkması cepheleşmeye sebep olur ve herkes karşısındaki fikri çürütme yarışına girer ya bunda da öyle oldu. Gelen de, evini vatanını açan da zamanla birbirini duymaz oldu. Zaten kendi sorunları ile boğuşurken bir de zorunlu göçle sarsıldı iki taraf.

Bu açıdan film; insanı merkeze alıp, kaniyla canıyla, duygularıyla, kayıplarıyla yaşam konforlarının bir anda yıkılmasıyla vatansız kalmış, ağır travma halindeyken bir de ötekileştirilmenin acısını yaşayan insanları anlamamız, empati yapmamız için fırsat sunuyor.

Yönetmen filmin hazırlık aşamalarında, yani bundan altı yıl önce mülteci kampında kalınca, imkânların kısıtlılığı karşısında haftada bir yıkanabilmenin, her öğün karnını doyurabilmenin mutluluk sebebi olduğunu görüyor. Daha sonra kendi hayatına dönünce kentin temposunda, konfor alanlarımızda yaşarken kendimize mutsuzluklar icat ettiğimizi fark ediyor. Yani başkaları için çıktığı yolculuk en başta onu değiştiriyor. Ve işte bu hepimizin hayat yolunda, "Karşılaşma" dediğimiz ve sanatçımızı besleyerek bizi büyüten o sihirli duraklardan.

Filmin söylemek istediği ise benim için; "Fark et, hisset, dünya için, insanlık için, insan olma, insan kalma adına bir şeyler yap, iyileştir ki iyileşesin." oldu. O gün kalabalık bir izleyici topluluğunun yönetmeni soru yağmuruna tutması ve alkışlarla kutlaması da filmin ilk amacını gerçekleştirdiğini, çok da beğenildiğini gösteriyordu. Daha sonra televizyonlarda da gösterime girerek geniş kitlelere ulaşan yapım son yıllarda seyrettiğim en iyi Türk filmlerinden diyebilirim.

Sinemamız adına da çok sevindirici. Yönetmenin diğer filmlerinden farklı olan bu yapım; bağımsız sinema adına yaptığı özel bir çalışma ve bir hikâyenin yapması gerekeni yapıyor, önce yönetmenin sonra da izleyenlerin hayatına dokunuyor ve onları dönüştürüyor. Jenerik akarken film başladığındaki siz olmuyorsunuz.

Sinematografik açıdan da kaliteli olan film, birçok festivalden ödülle döndüğü gibi Avusturya'da okul gösterimi listesine girmiş. Darısı bizim eğitim sisteminin başına. Film müzikleri, çekim perspektifleri, çoğu amatör olmasına rağmen oyunculuklar da çok güzel. Ağır travmalar içeren bir konu tıpkı yaşam gibi anlatılabilmiş.

Hepimiz gün içinde türlü sıkıntılar yaşarız, zor dönemleri de mizahla atlatmaya çalışırız ya, filmde de hüznün yanında tebessüm ettiren sahneler var. Üzerinizde ağır bir hava değil umut ve iyi bir film izlemiş olmanın zevki kalıyor. Mültecilerin de bizler gibi bir hayattan geldiği, dünyalarının bir anda yıkıldığı hatırlatılıyor. İnsana insan olduğu için değer vermemiz gerektiği vurgulanıyor.

Marcel Proust, "Yaşadıkça, hiç aklımızdan geçmeyen şeyler eklenir dünyamıza," diyor. Gerçekten de öyle! İnsanın hayatında çeşitli evreler var, zihninde beş yıllık, on yıllık gelecek planları kurulmuş. Ama bir sabah uyanıyor ki; hepsinden uzakta, bir başka bilinmezlikte. Şimdi mülteci olan kaç aile acaba bundan on sene önce bugün yaşadıklarını hayal edebilmiştir? Bundan beş yıl sonra bir başka ülkeye iltica etmek zorunda kalmayacağına kim garanti verebilir?

Dünya hepimizin, günler de insanlar arasında döndürülür. Bu gerçeği unutmadan empati ile hareket etmek gerek. Hepimizin misafir olduğu bu dünyada konan ve göçenlerle bereketli zamanlar yaşayalım. Hep beraber kazanalım.

Buse Çiğil

Çağın Yitik Sevdası

Tellere takıldı matem gömleği,
Delindi can ortasından kan sızıyor pencereme,
Dikenlere takıldı eteğin,
Dizlerin kaldı gül içinde,
Sakın gelme yurtsuzum sensizim sersefilim,
Takılsın saçların bir dağın yamacına,
Ellerini bir adaya ısmarla,
Ayaklarını kentimin ıssız sokaklarına adadım,
Dar geçitlerden geçip yüreğimde tökezliyorsun,
Şaşıp kalıyorum nasıl bildiğin bir yanlışı heceler dilin?
Sözcüklerin döküldüğü nehre düşerken lügatın,
Neden benim ismimde noksandır hecelerinin?
Senle bütünleşmeyen imkânsızlık var mı anlat bana?
Yüreğim hep seni gösteriyor umudun yittiği çağda,
Seni düşünmediğim bir günde güneş bırakır mı kendimi
kuytulardan?
Kapkarayken bulutlar, çağırır mı beni köprüler?
Feci bir ölümün maviliği hak etmediğini söylemelisin,
Ne gelecek baharın, bir yudum şiir çalmanın vakitten,
Hiçbir güzelliğin tesiri yok üzerimde...
Sen kazandın bu savaşı iğreti yaşıyorum artık,
Gölgemden kaçacak kadar beterim dünden...

Özlem Kevser Tunca Kermen Ayrı Ev

“Zarfı aldım mı?”

Çıkmadan tekrar kontrol etti çantasını, evet çantasındaydı, kapıyı usulca çekti, kilitledi, aceleyle çıktı evden.

“Bu sefer geç kaldım galiba, oğlan gerçekten merak edecek şimdi.”

Kadıköy’de yaşayan pek çok insan gibi, o da Moda Sahili’nde sık sık uzun yürüyüşlere çıkar ve sahil boyunca uzanan o çay bahçelerinden birinde oturup Adalara karşı bir çay içmeden eve dönmezdi. İstanbul’un Erguvan mevsimi gelince ille de Boğaz’a gitmek ister, gidemediği zaman da Moda Sahili’ndeki pembe bahar dallarına bakarak teselli bulurdu. Boğazda bir ev kısmet olmamıştı ama Moda’da yaşamak da güzeldi, keşke o da yanımda olsaydı diye düşünmeden edemedi.

Güzel bir gündü, ilkbaharın gelişini müjdeleyen kuş civıltılarına, uzun Moda sahili boyunca yürüyen gençlerin neşeli kahkahaları karışıyordu. Yaşlılarda vardı sahilde, ama onlar kahkahalar atmıyordu yürürken. Çoğu yalnızdı. Bazılarının köpeği vardı gerçi. Köpekleri de yaşlıydı ve her nasılsa birlikte ahenkle yürürlerdi. Bu sahilde çocuğuyla birlikte yürüyen birileri niye hiç yoktu acaba?

Birkaç seferdir bu vakitlerde rastlayıp selamlaştığı yaşlı çifti aradı gözleri, bulamadı. Mutlu görünen epeyce yaşlı bir çift. Kadın hafif topallayarak yürüyor, koluna girdiği yaşlı adamdan destek alıyordu. Adam epey uzun boyluydu. Gözleri de maviydi üstelik. Kocasını hatırlatan bir tarafı mı vardı ne? Kadının gözünün içine bakıyordu yürürken ve ikisinin de gözlerinin içi gülüyordu.

Uzaktan bile belli oluyordu bu. Nedense bu yaşta olup da mutlu olmaları tuhaf gelmişti ona. İkinci baharları mıydı, yoksa gençliklerinden beri beraber miydiler? Çok merak etmişti, neredeyse soracaktı.

“Nazarım mı değdi yoksa? Nerede ki bunlar? Allah Allah, başlarına bir şey mi geldi yoksa ?”

Moda'nın sürekli çılgık atan martıları bu tuhaf yaşlı çift hakkındaki düşüncelerini böldü bir an. Yokuş aşağı inerken topuklu ayakkabılarının çıkardığı sesleri bile bastırıyordu bu gürültücü yaramazlar. Atılan simitleri kapma telaşıyla daireler çizerek vapurları takip ediyorlardı. Oğlu küçükken, onlar da vapurla Adalar'a gitmeyi pek sever, martılara simit atarlardı ana oğul. Her şey daha mı kolaydı sahi, oğlu küçükken? Eli istemsizce yüzüğüne gitti, evirdi, çevirdi, sanki çıkarmak istermiş gibi.

Tak, tak, tak... Annesinin topuklu ayakkabılarının sesini hemen tanıdı genç adam, oturduğu masadan el salladı annesine. “Kaç yaşına geldi, yüksek topuklu ayakkabı giymekten hiç vazgeçmedi.” diye düşündü. Babası öldükten sonra o eski neşesini kaybetmiş olmasına rağmen, düzgün giyinmeyi çok önemserdi annesi. Eski bir İstanbul hanımefendisiydi ne de olsa. Kendince önemli bir yere gideceği zaman, eski döpiyeslerinden birini giyer, o meşhur rujunu sürer, sım sıkı topuzunu da özenle yapardı.

“Geç kaldın bu sefer anne, çayın soğudu.”

Moda sahilindeki bu çay bahçesinde, son dört yıldır hep aynı masada buluşur olmuştu ana oğul. Oğlan ODTÜ'yü kazanınca, Moda'daki evini satıp Ankara'da bir ev almak istemişti kadın, ama oğlu şiddetle karşı çıkmıştı buna. “Sen denizi görmeden yaşayamazsın ki anne!” demişti, “Ben bir yurt ayarlarım Ankara'da...”

“Kasten yazdı tercihlerine İstanbul dışını, bilmiyor muyum ben sanki?” diye geçirdi içinden yine. Her buluşmalarında nasıl olup oğlunun evden ayrılmasına engel olamadığına tekrar tekrar hayıflanırdı yaşlı kadın. Usulca masaya ilişti, eli yine yüzüğüne gitti, evirip çevirmeye başladı yüzüğünü. Genç adamın dikkatinden kaçmadı bu hareket. Annesi kendince önemli bir şey söyleyeceği zaman hep yüzüğüyle oynardı, çocukluğundan beri bilirdi bunu, merak etti, aklında ne vardı acaba annesinin?

“Hasta filan değilsin ya anne? Biraz garip görünüyorsun.”

“Yok oğlum, nereden çıkardın, gayet iyiyim ben.”

Moda'daki bu eski evde büyümüşü oğlu, karı koca bir ara bu eski evi satmaya ve daha yeni bir ev almaya niyetlenmişler, fakat oğlan Kadıköy Anadolu Lisesini kazanınca, bu evde oturmaya devam etmişlerdi. Kocasını o sene ani bir kalp krizi sonucu vefat etmişti. Oğlanın ergenliği ile kadının aniden eşini kaybetmesinin şoku bir araya gelmişti. Babasını kaybetmesiyle beraber gitgide içine kapanan oğlu, annesinden de yavaş yavaş uzaklaşmıştı. Ona babasının ölümünü hatırlattığı için bu evi sevmediğini biliyordu kadın.

“Hayırdır anne, bana söylemek istediğin bir şey mi var?” diye sordu. “Pat diye söylesem mi acaba?” diye düşündü kadın. Oğluna baktı, vazgeçti.

“Hadi yeni bir çay söyle bana” dedi sadece, “Bu çay soğumuş gerçekten.”

“Aslında benim sana söylemek istediğim bir şey var anne,” dedi genç adam, neşeliydi sesi. Garsona el etti, ikisine de çay söyledi.

“Yine çok ince giyinmişsin oğlum, sana ördüğüm süveteri beğenmedin mi? Keşke giyseydin içine bugün, bahar geldi gibi ama hava hala soğuk.”

“Anne ben çocuk muyum ya? Dört yıldır ayrı bir şehirde yaşıyorum ben, üşütmedim bugüne kadar işte, hasta falan da olmadım. Bana karışmaktan ne zaman vazgeçeceksin sen çok merak ediyorum.” Annesinin bu aşırı korumacı halleri onu delirtiyordu.

“Tamam oğlum, hemen azarla sen anneni.” Çayından bir yudum aldı, oğluna baktı. Annelik hep endişeli olmak demektir, hiç geçmeyen bir endişe hali...

“Ne olur yine asma suratını anne ya, bak sana güzel bir haberim var. Okul Haziran’da bitiyor biliyorsun, geçen hafta girdiğim banka sınavını kazanmışım, görüşmeye çağırdılar beni. Gittim görüştüm, diplomamı alır almaz işe başlıyorum, maaş oldukça iyi, üstelik lojman da veriyorlar”

“İşin de Ankara’da olacak yani, öyle mi?”

“Evet anne, Ankara’da yaşamak, İstanbul’dan daha rahat, inan. Hem dedim ya lojman da veriyorlar bana. Deniz yok biliyorum ama Ankara’da da güzel yerler var, sen bile sevebilirsin burayı...”

“Sen bile sevebilirsin burayı.” Kadın üzülse mi sevinse mi bilemedi önce. Demek annesini de istiyordu yanına. O lojmanda oğluna her sabah kahvaltılar hazırladığını, onu işine yolcu ettiğini ve işten dönüşünü sabırsızca beklediğini hayal edince, yıllardır belki de ilk kez gülümsedi. “İyi ki satmışım evi,” diye düşündü, “Lojman da veriyorlarmış madem, bu parayı yeni bir ev alalım artık diye ona verecektim zaten, belki bir araba alır, kalanı da bankaya koyar. Her neyse.” Zarfı çıkarmak için çantasını açtı.

“Ben yine gelirim İstanbul’a anne, her zamanki masamızda buluşur, çaylarımızı içeriz merak etme. Ama belki eskisi kadar sık gelemem, iş hayatı öğrenciliğe benzemez ne de olsa.”

Geçen hafta gördüğü yaşlı çift geçti masalarının önünden, yine kol kola yürüyorlardı, selam verdiler kadına gülerek. Zarfı çıkarmadan çantasını aceleyle kapadı kadın, yüzünde eğreti duran gülümsemesi hepten donmuştu sanki.

“Hayırlısı olsun oğlum,” dedi, çayından bir yudum aldı, bitiremedi, oğlunun gözlerinde bir merhamet kırıntısı aradı, bulamadı.

“Artık kalkayım ben oğlum” dedi. Yüzüğünü şöyle bir evirdi, çevirdi, kalktı masadan. Boğaz’da bir ev bulurum belki, satın alamam ama kiralık bir ev bulurum artık, erguvanları görsem yeter. Belki bir köpeğimde olur kim bilir?

Murat Keklik

Kraliçe'nin Altı Şiiri

Serpil'e...

I-S
Seninle
Sonsuza uzanan bir yolculuk
Belki Kaf Dağı'na bir masal ülkesine
Belki Antik Çağlara, İyonya'ya
Belki de zamanda

Sen güzeller güzeli Kraliçe
Bense Kraliçe'ye âşık bir şövalye
Ve önümde bir imtihan
geçmeliyim, geçeceğim
Önünde eğileceğim
Kılıcım senin sevgilim

Sokrates soru yağmuruna tutarken bizi
Hesiodos en güzel şarkılarını söylerken
Homeros tanrıların aşkını boş verip
Bizim destanımızı yazacak Serpil'im
Sonsuza dek söyleyecek nice ozanlar
Adımıza şiirler yazıp şarkılar besteleyecekler
Ve nice heykeller dikecekler bu âşık yüreklere
İşte bu onur senin sevdiğim

Ölüyorsun

Hayal ettiğin yalnızlığı tadamadan

Ölüyorsun

Kimselere yâr olamadan

İyiden iyiye inceliyor bu pranga

Ölüyorsun

Oysa ne çok gezecektin

Duygudan duyguya düşecektin

Belgrad'da bir sabah

Kruvasan kahve açmaz

Çay simit iyidir

Ama ölüyorsun

Kuşlara susam martılara simit sunamadan

Deniz kenarlarınayıkılıyorsun

Ölüyorsun tutulmuş tüm güneşler

Geceleri ölüyorsun

Sabaha karşı bir kabir

Azap suyu taş yastık

Ölüyorsun

Bu sefer tersi oluyor

Bedenin avare parklarda

Ruhun yatak döşek

Ölüyorsun

Baştan ayağa sevdaya keserek

Ölüyorsun

Yaşamak denen aşkla kesilerek

...

Tomris Uyar Öykü Yarışması

Mum ışığında yazmaya çalışıyorum.

Ne mi? Neyi mi? Bir şey, herhangi bir şey.

Yazarak ısınmak, gazarak direnmek olsun da.

Tomris Uyar

Tema- Yılın En Uzun Günü

Başvuru Adresi
tomrisuyaroykuyarismasi@gmail.com

Seçici Kurul

Berna Durmaz
Feryal Tilmaç
Zeynep Eşin
Fuat Sevimay
Mehmet Fırat Pürselim

Ön Jüri
İlknur Demir
Aslı Esmâ Karaca

Son Başvuru Tarihi
15 Nisan Cuma

YENİİNSAN

YAZI-YORUM

EDEBİYAT DERGİSİ